

gospodarske, obertnijske in národске.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 5. marca 1856.

Pomočki zoper dragino.

Konec iz lista 8.

Dozdaj smo razložili pomočke, po katerih si zamorejo kmetovavci na eni strani marsikaj prihraniti, na drugi pa si pomnožiti pridelke. Skusili bomo sedaj še omeniti tistih pripomočkov, po katerih bi zamogla vlada povzdigniti kmetijstvo in kolikor toliko zaježiti dragino.

1. Poglavitna overa kmetijstva, desetina in tlaka, je odpravljena. Da bo pa kmetijstvo čedalje bolj napredovalo, je treba v šolah pospešiti kmetijski nauk, ker vednost je tista čudodelna moč, ktera išče in najde tudi v zadregah saj nekoliko pomoči; hvale vredno je tedaj, da vlada upeljuje realne in kmetijske šole, ker one so podlaga umnega kmetovanja. Naj bi se tudi bogoslovci in učitelji ljudskih šol dobro izurili v kmetijskih vednostih, ker oni so aposteljni, po katerih gré djanski napredek kmetijstva po deželi.

2. Potreba je postave za obdelovanje senožet, ker dostikrat želi kak gospodar zamočeno zemljišče na suho djati, pa ne more, ker se ustavljajo nemarni in samoglavni sosedje in delajo sto in sto over.

3. Močenje senožet jim je velika dobrota in prav lahko bi se dalo to večkrat izpeljati, ko bi spet sosedje tega ne branili sosedu. Tudi take postave, kako bi se smela kakošna voda porabiti v ta namen, je sila potreba.

4. Postave za družino (za posle) potrebujejo gospodarji kakor riba vode.

5. Postave, ki varuje polje pred škodo malopridnežev, nam je ravno tako treba.

6. Nizka cena živinske soli je povsod in že davnej zazeljena.

7. V izhodnih deželah avstrijskega cesarstva manjka delavcov tako, da se na Ogerskem pogostoma primerja, da spod 2 gold. na dan ni delavca dobiti; v mnogih družih deželah cesarstva pa je toliko ljudi, da morajo stradati, ker zaslužka nimajo. Živa potreba bo, da na kakoršno koli vižo se bojo prej ali pozneje nove naselitve na Ogerskem, v Galicii, Bukovini itd. napravile, da bojo gorjanci iz Českega, Marskega in Šlezkega, ki nimajo domá živeža in so tedaj vsako leto dobrotnikom in pa deržavnemu zakladu na glavi, se tje preseljevali.

8. Po mestih živé ljudje skupoma in napravljajo dosti gnoja — pa škoda! da na milijone vrednosti ga steče po kanalih v vodo in se pogubi brez koristi. Škoda je silno velika, ker od enega človeka se na leto blata in scavnice rajta dobrih 8 centov. S poltretjim centom človeškega gnoja se pa dá pridelati en vagán žita, tedaj pridelal en človek s svojim gnojem na leto čez 3 vagáne žita ali 315 funtov kruha, ker iz vagána žita se zmelje 63 funtov moke, iz 100 funtov moke pa se speče 150 funtov kruha. Od 40 milijonov ljudi, ki jih šteje naše cesarstvo, jih živí blizo 10 milijonov v mestih, in ti naredé na leto okoli 80 milijonov centov gnoja, kateri je zadosti za pridelk 33 milijonov vagánov žita ali 31 milijonov centov kruha. — Da bi taki dobrotljivi kapitali se po nemarnosti ne pogubljali, naj bi vlada povsod ukazala, da naj se po mestih z gnojem tako ravna, da ne gré kmetijstvu v zgubo in da ne bo zdravju v škodo, kar ne more drugač biti, dokler se gnoj v vodo izceja.

Gospodarske skušnje.

(Kosé in serpove dobro in hitro klepati) smo že lani svetovali po novi znajdbi s hudičevim oljem. Sedaj zamoremo to bolj natanko povedati. 7 lotov prav hude žveplene kisline ali prav hudega hudičevega olja (koncentrirte Schwefelsäure) naj se zmeša s 4 funti vode; v to hudičevo vodo se pomoči kamen in kosa se potem z njim pogladi, in rezala bo, da bo kaj brez večkratnega klepanja, ki ga je sicer potreba. Dosti je potem za cel dan, ako se kosa le enkrat ali k večem dvakrat kleplje. Imenovana hudičeva voda se mora pa v svinčeni ali leseni posodi hraniti, ne pa v plehasti, sicer jo hudičevo olje razjé. Še bolje je pa, da ni treba velikrat brusa, ako se po podobi, kakor je brusivni kamen, naredí iz mehkega lesa (iz trepetlike ali topola je naj bolje, ker smola jelke omaže koso) brusivni les, kateri se pomoči v imenovano hudičevo vodo, kateri je pa bil se primešan prav droben pesek ali zmlet pešén kamen.

(Kuretina se sme brez škode na vert in polje spuščati) zjutraj prav zgodaj, dokler je še rôsa ali pa ob deževnem vremenu, ker takrat pridno pobera červice in drug merčes in ne razberska zemlje; še le, ko se je zemlja osušila in se je merčes v zemljo skríl, preberska vse. Tudi race so rano zjutraj in ob dežji vertu koristne, ker po golih polžih strežejo. Purán pa je zelniku zavolj pobiranja gosenc bolj koristen kot najpridniša obiravka. Na sternišu pobira kuretina kaj marljivo plevélno seme vsake sorte.

Živinozdravilska skušnja.

(Mehurji na nogah kónj) so zoperna stvar, ker naredé, da mlad, še bolj pa star konj je dosti manj vreden. Navadne ojstre mazila, zavlečen trak, pa tudi razbeljeno železo malokdaj pomagajo in velike bolečine prizadevajo. Gosp. Sakel iz Leobna se je po večletnih skušnjah že pri zastaranih mehurjih prepričal, da pravo in čisto jesenovo olje (Eschenöl) gotovo prežene take mehurje. To olje se dober kup dobí v štacuni ali pa v apoteki; pervih 8 dní se vsaki drugi dan s tem oljem mehur dobro namaže, ko je bila noga popred z vodo umita in osnažena; pozneje je dosti, ako se namaže le vsaki tretji dan in mehur bo prešel kmali. Pa tudi potem, ko je mehur odpravljen bil, je prav, da se namaže še enkrat, da vnovič ne pride. Od tega olja se ni nobene škode bati. — Velik dobiček bi bil, ako se to olje res poterdi.

Novica za živinorejce.

Kakor smo v „Novicah“ že spomnili, bo letos velika razstava v Parizu, pri kateri bo mnogoverstna domača živina na ogled postavljena in naj lepša z darili obdarovana.

Ker so razun Francozkega tudi druge dežele povabljene se udeležiti te razstave in svojo živino tje na ogled poslati, se ji bo tudi naše cesarstvo pridružilo. C. k. gospodarska družba na Dunaji — v središču avstrijskega cesarstva — je vzela to reč v svoje roke in izbrala v ta namen poseben odbor, ki se je 18. in 20. dan p. m. snidel v

poslopi gosp. predsednika kneza Švarcenberga in določil, kakošna živina naj se pošlje v razstavo. Dobiček take razstave — pravi omenjeni odbor — je očiten in velik, ker se ne bo le ovčji volni temuč tudi klavni živini odperla nova pot prodaje in ker bo po polajšavi vožnine, ktera se smé od višje vlade pričakovati, ob enem mogoče na razstavi lepo tujo živino za pleme kupiti in jo z vsim transportom vred domú dobiti. Za pariško razstavo pa je bila sledeča živina našega cesarstva za pripravno spoznana: izmed goveje živine: 1) štajarske goveda iz mircne doline, 2) rumenkasto-bele štajarske, 3) pingavske, 4) tiroljske in sicer iz ciljske doline in bela sorta iz zgornje inske doline, 5) ogerske iz step, 6) bivoli, črni, žolti in pisani; — izmed ovác naj imenitniše žlahne plemena; — izmed prešičev ogersko pleme.

Vlada bo živino prevzela od lastnika na njemu najpripravniši poti poleg železnice in jo po razstavi, če ne bo prodana, spet brez vsih stroškov lastniku izročila. Vsa živina skup se bo potem peljala v Pariz in iz Pariza nazaj na železnici v posebnem vozu, kterege bo spremljal poseben živinozdravnik. Tudi ministerstvo bo kupilo v Parizu posebno lepo živino in jo prepustilo potem domá za pleme. „Kdor dvomi nad tem, da bi take razstave za cesarstvo nobenega dobička ne imele — pravi nazadnje omenjeni odbor — naj premisli, da od tistega časa, kar je avstrijska volna v Parizu bolj znana, in tega še ni léto, se je je 8000 centov več na Francozko prodalo memo družih let.

Natoroznanski pomenki.

Spisal po nemškem *) Juri Pavalec.

Kaj in kakošne so megle in oblaki in kako se narejajo.

Voda, ki po raztegnjenih drobcih v zraku plava in ga mrači, je tisti dim, kakoršnega vidimo tudi iz vrele vode hlapeti; v zraku pa ga meglo in oblake imenujemo.

Megla in oblak razločujeta se le po visočini, kteri sta v zraku. Oblak je visoko v zraku viseča megla; megla pa je na zemlji ali ne visoko nad zemljo ležeč oblak. Oba dva hočemo tedaj z občnim imenom „megla“ nazvati, in da to smemo, se prepričamo, ako se podamo na breg, ki je z oblaki zagernjen; tam najdemo v okrajini oblakov tudi meglo.

Ako oblake pazljivo opazujemo, vidimo, da ne visijo mirni v zraku, ampak da se z zrakom vred gibljejo na vse strani sveta; včasih zlo hitro plavajo in v spodnjih okrajinah zraka vetru ravno nasproti; dvigajo se in pa padajo, to vidimo, ako opazujemo, kako zdaj verhunce bregov zagriinjajo, drugikrat pa više teh visijo. Nekteri menijo, da naj tanji oblaki so eno milo visoko v zraku in še več; mera je pa pokazala, da so 900 do 1400 francozkih metrov (meter ima okoli 34 naših pavcov) višji kakor atlantiško in tiho morje. Deževni in gromni oblaki so večidel celó nizko nad zemljo, in se le tedaj kviško dvignejo, če so po dežji ali snegu ali na kako drugače nekoliko vode zgubili. Poleti plavajo oblaki više kakor pozimi, in v vročem podnebju više kakor pri nas; v merzlem podnebju so večidel celó na zemlji in so mornarjem zlo neprilicna megla, Grenlandcom in Eskimom pa zlo ljuba, ker lože zasledujejo in lovijo morske pse.

Oblaki niso samo različno visoki v zraku, temuč so tudi različno gosti, in zatega voljo razno pisani. Gosti oblaki poserkajo vso svetlobo in se temni vidijo; tanji pa je nekoliko skozi spuščajo, nekoliko pa je raztresajo in so zatega voljo belkasti. Tisti oblaki, ki so soncu bližji in zato tudi močneje osvetljeni, kažejo včasih naj lepše barve.

Druga lastnost oblakov je raztegljivost na dolgo in široko, ki je pri oblakih različna; gromni oblaki so naj bolj raztegnjeni. Ako se včasih vse nebo oblačno vidi, ne

stori tega samo en oblak, temuč jih je več blizo eden drugzega visečih, kterih vsaki je dostikrat iz več verst zložen, in ta videzna raztežnost oblakov, kakor tudi vsake druge vidljive stvari, izvira od tega: kako deleč so oblaki od nas in odkodar jih okó pazovavca ogleduje. Oblaki, ki so naj bolj visoko v zraku, se vidijo le kakor nitke in rajdice, so pa berž ko ne ravno tako, če še ne bolj, raztegnjeni, kakor deževni, ki so celó blizo nas; oblaki, ktere naše okó pošev gleda, se dolgi in ozki vidijo, čeravno so morebiti na vse strani enako raztegnjeni; ako jih po njih širokosti gledamo, se dosti manjše delajo kakor so v resnici.

Kako debel je kteri oblak, nam je mogoče izmeriti, ako se kakor pojas okoli bregov verstijo. Takšen oblak sta merila Poytier in Hassard in sta našla, da je bil 450 do 850 francozkih metrov debel. Da se včasih tako debeli oblaki na obnebi namnožujejo, ko je ravno okoli nadglavne pike le malokter oblaček viditi, je le pomota oči, ktere dalje razlagati ni naš namen.

Včasih se oblaki hitro povekšavajo in ravno tako hitro zopet zmanjšavajo; tega vzrok je berž ko ne deloma električnost; zraven tega pa, kar je lahko zapopadljivo, se mora oblak tudi povekšati, ako ga veter požene v vlažne zračne lege, v kterih je toplote manj, ker se tam nevidljivi soparji v vidljive deliče oblakov premenvajo. Da se umanjšavajo ali pa da celó zginejo, se zgodi, ako jih veter tira čez kraje, v kterih gorki in suhi zrak ali se sam visoko dviguje ali pa ga veter visoko žene. Iz tega je tudi lahko razumeti, kako vetri oblake raztepi morejo.

(Konec sledi.)

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels).

(Dalje.)

Zapustivši Radoljco nas pelje pot naravnost gori proti Lescam, kamor dospemo v dobri četertinki ure. Sred te farne vasi se pri stari košati lipi, ktera nas spominja na svete obrede starih Slovanov, zopet ceste ločite. Leva derži proti Bledu in Bohinju, desna pa tje proti farni cerkvi, ktera je ogleda vredna, akoravno nam vunajna oblika nič posebnega ne obeta. Je namreč prostorna in sploh z vsimi lastnostmi lepe cerkve blagodarjena. Pod lepim oltarjem sv. Katarine počivajo kosti neke žlahne osebe, berž ko ne grofinje Katarine, ktera je to cerkev ustanovila, v Lescah umerla in bila tū pokopana. Bila je nek sestra sv. Heme, tedaj hči Engelberta, grofa pilenštajnskega.

Unkraj Lesec derži pot na desno ter po lepem polji tje v bližavo Stola proti véliki cesti, s ktero se vstric stare rodniške farne cerkve sklene. Smo tedaj zopet na poštni cesti, od ktere smo se bili nekoliko časa ločili, in na poti proti tretji poštni postaji: od Otoka do Jesenic.

Akoravno sem že mnogokrat potoval skoz to okolico, vedno mi je nova, vedno priljubljena. Lepa in zadnja bolj obširna planjava gorenske strani je radoljska okolica, ktero smo po večem že poprej pregledali in skoz ktero nas zdaj pot pelje. Če bolj pa se bližamo nje koncu, v toliko večí lepoti nam odkriva svoj bliš. Od leve sém meri naše korake ponosno bleški grad; za njim tje kipí pečina Babji zob, kakor orjaški zid v enaki pokonci stoječi stermini od nog do temena; okrogлата amfiteatrališka okolica gorjanska in zaspška z mnogimi belimi cerkvicami in dvori se nam kaže v nepopisljivi lepoti. V desni strani ceste si ob podnožji sivega Stola v skoraj nepopisljivi rajdi podajajo roko prijazne, od sadnega drevja obdane vasi, posebno ljubeznjivo pa nam kaže Nova cerkev — delo novejših časov — svojo lepo opravljeno čelo. Čedalje bolj pa se tudi narava oblači z opravo planinskega značaja, in ko se približamo koncu planjave, se nam pokažejo na desno Moste. Ta vas stoji v eni nar krasniših dolinic kranjske zemlje in je obdana od golih stermih pečin. Cesta nas pelje tje okoli in prek sterme skale po zidanih in na njo naslonjenih mostovih (viaduktih)

*) V poslednjem spisu „koliko vaga naša zemlja“ je izostal zoper voljo g. pisatelja pristavek „po nemškem“. To popravimo tedaj danes.